

SANKAREITA - AATTEITA - PETTUREITA

(Julkaistu aikaisemmin Suomen Sotilas -lehdessä)

Otsikon teemat toistuvat eri tavoin useimpien alla esiteltävien kirjojen aiheessa. Viime kuukausina onkin ilmestynyt poikkeuksellisen runsaasti minia Suomen Sotilaan lukijoita kiinnostavia kirjoja.

TIIVISTÄ TÄSMÄTIETOA NATO:STA

Pääesikunnan kansainvälinen osasto on julkaissut täysin uudistetun painoksen kirjasesta Suomi ja NATO:n rauhankumppanuusohjelma. Tutkija Kaisa Heikkilä on koonnut tiiviin tietopaketin, josta mm selviää suuri määrä NATO:n viljelemiä lyhenteitä. Kirjan pääpaino on rauhankumppanuusohjelman päätöksentekoprosessin kuvaamisessa sekä eri hankkeiden esittelyssä. Turvallisuuspoliittiseen keskusteluun kirjanen antaa runsaasti taustatietoja.

SUOMALAISEN SOTILASJOHTAMISEN KEHTO

Autonomian ajan suomalaisen sotaväen johtajat saivat koulutuksensa Haminan Kadettikoulussa ja aikanaan myös itsenäisen Suomen puolustusvoimien Reserviupseerikoulu sijoittui Haminaan. Ammattisotilaiden koulutus on tällä hetkellä taas murrosvaiheessa ja siinä yhteydessä keskustellaan myös reservin päällystön jatkokoulutuksesta. Tähän keskusteluun voi valmistautua mm tutustumalla RUK:n 80-vuotisjuhlajulkaisuun Ympyröiltä johtajuuteen (Reserviupseerikoulun Oppilaskunnan Kannatusyhdistys, Hamina 2000). Kirja antaa runsaasti tietoa reserviupseerikoulutuksen arjesta ja juhlasta.

MARSKIN PÄÄMAJAN ARKEA JA JUHLAA

Ilmari Ojala on koonnut yllä olevalla nimellä kirjan (Karisto, Hämeenlinna 2000), jossa on kronologisessa järjestyksessä erilaisia tuokiokuvia sodanaikaisesta Mikkelin päämajasta. Kuvitus on pääosin laadukas ja joukkoon on mahtunut myös harvemmin nähtyjä valokuvia. Mukava lisä kirjahyllyyn.

SUOJELUSKUNNAT MEILLÄ JA MUUALLA

Paikallisten suojeluskuntien historiikkeja ilmestyy jatkuvasti lisää. Uusin minun käsiini tullut on Hannu Särkiön kirjoittama Padasjoen suojeluskunta ja Lotta Svärd (Padasjoen kunta 2000). Kirja noudattaa jo monesta muusta suojeluskuntahistoriikista tutuksi tullutta formaattia.

Viron suojeluskuntien syntyhistoriasta on Joensuun yliopistossa laadittu väitöskirja. Jarkko Kempin tutkimuksen nimenä on Viron suojeluskuntien organisoituminen ja toiminta 1917-1924 (Joensuun yliopisto - Historian tutkimuksia 20, Joensuu 2000). Viron suojeluskunnat, Kaitseliit, ei ole aikaisemmin ollut akateemisen tutkimuksen kohteena meillä sen enempää kuin tietääkseni Virossakaan.

MAANPETTURUUDEN ANATOMIA

Vakoilutapauksen paljastuminen aiheuttaa suuria otsikoita lehdistössä, mutta yksityiskohtia jutuissa ei juuri paljasteta. Sota-aikana valjastettiin tunnetut kirjailijat Mika Waltari ja Örnulf Tigerstedt kirjoittamaan neuvostovakoilusta, mutta objektiivisen tutkimuksen kanssa näillä kirjoilla ei ollut mitään tekemistä. Toimittaja Jukka Rislakki

käsitteli 80-luvulla parissa kirjassa erilaisia vakoilutapauksia, lähinnä journalistisin keinoin.

Juha Pohjonen, Joensuun yliopiston historian laitoksen tutkija, on nyt koonnut tiedot kaikista Suomessa vuosina 1945-1972 maanpetoksesta tuomituista henkilöistä. Maanpetturin tie (Otava, Helsinki 2000) perustuu mm poliisiviranomaisten laatimiin kuulustelupöytäkirjoihin. Noin 550 sivun mittaisen kirjan luettavuutta haittaa jossain määrin yksityiskohtien suunnaton määrä ja jossain määrin esiintyvä toisto. Kyseessä on kuitenkin ensimmäinen laajempi selvitys siitä, mitä kaikkea tietoa on luovutettu vieraan vallan edustajille ja mistä syistä. Todennäköistähän myös on, että kiinnijääneet ja tuomitut muodostavat vain jäävuoren huipun.

SUOMALAIS-SAKSALAISET SUHTEET KAHDESTA NÄKÖKULMASTA

Risto Peltovuoren Sankarikansa ja kavaltajat, Suomi Kolmannen valtakunnan lehdistössä 1940-1944 (SKS, Helsinki 2000) on tutkimus siitä, mitä ja miten saksalaisissa sanomalehdissä kirjoitettiin Suomen asioista. Kirja on tavallaan jatkoa Peltovuoren jo 1975 valmistuneelle väitöskirjalle Saksa ja Suomen talvisota. Kirjan nimi kuvastaa hyvin saksalaisten lehtikirjoitusten hengen sodan alku- ja loppuvaiheessa. Peltovuori käsittelee uudessa kirjassaan myös lehdistön ohjausta Kolmannessa valtakunnassa sekä esimerkiksi lehtimiehille järjestettyä vierailutoimintaa.

Jos Peltovuori kirjassaan käsittelee erästä virallista osaa sodanaikaisista saksalais-suomalaisista suhteista, Marianne Junila paneutuu erittäin epäviralliseen ilmiöön kirjassaan Kotirintaman aseveljeyttä, Suomalaisen siviiliväestön ja saksalaisen sotaväen rinnakkainelo Pohjois-Suomessa 1941-1944 (SKS, Helsinki 2000).

Kirjassa käydään läpi koko sodanajan kotirintaman asioiden ja tapahtumien kirjo: tavarapula, juhlat, romanssit, viranomaisten eturistiriidat jne jne. On erittäin tervetullutta, että poliittisten ja sotilaallisten tapahtumien lisäksi tutkitaan myös kotirintaman oloja, koskettivathan ne tavalla tai toisella jokaista suomalaista.

PERINTEET KUNNIAAN

Suomen puolustusvoimien joukko-osastojen historiikkeja ilmestyy melko harvakseltaan. Yleensä kirjanhanke liittyy joukko-osaston tasavuosimerkkipäivän viettoon. Tässä valossa viime vuoden lopulla ilmestyneen Viipurin Rykmentin historiikin "Karjalan puolustaja 1626-1940" ilmestymisajankohta ei välttämättä heti heti aukea lukijalle. Perustamisesta oli kulunut 376 vuotta ja lakkauttamisesta 60 vuotta.

Viipurin rykmentin perinteet kuuluvat kuitenkin nykyään Pohjois-Karjalan Prikaatille ja prikaatin vuosipäivää vietetään vuonna 1700 käydyn Narvan taistelun vuosipäivänä 26. marraskuuta, josta siis viime syksynä oli kulunut tasan 300 vuotta. Prikaatille vuosipäivä on periytynyt Viipurin Rykmentiltä. Näin tämän mielenkiintoisen kirjan ilmestyminen juuri tänä talvena on saanut selityksensä. Samalla olemme hieman valottaneet sitä prosessia, millä - joskus jo kauan sitten - lakkautettujen joukko-osastojen perintö siirtyy yhä uusien varusmiessukupolvien kautta eteenpäin. Kirja on saatavana ainakin Akateemisesta Kirjakaupasta ja suoraan Pohjois-Karjalan Prikaatista (PL 5, 80791 Kontioranta).

Julkiset patsaat ja muut muistomerkit ovat aina olleet kansakunnan omakuvan heijastumia. Uusien monumenttien ympärillä käydään usein vilkasta, jopa intohimoista keskustelua niiden ulkomuodosta, sijainnista ja tarpeellisuudesta. Dosentti Liisa Lindgren on paneutunut tähän mielenkiintoiseen aiheeseen teoksessaan Monumentum - muistomerkkien aatteita ja aikaa (SKS, Helsinki 2000).

Markus Anaja